

OPORTUNITĂȚI DE DEZVOLTARE A COMPETENȚELOR PEDAGOGICE PENTRU CADRELE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL VOCAȚIONAL

Rodion CIUPERCĂ¹, Vasilina POPOV¹

¹Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova

*Corresponding author: CIUPERCĂ Rodion: e-mail rodion.ciuperca@tcm.utm.md

Abstract: *What should have been be the classical pathway for a teacher or trainer engaged in the training of future skilled workers? How do we establish performance criteria to assess the level of competence for this occupation? In this paper, which is part of a complex process of vocational education and training reform in the Republic of Moldova, focused on the topic of Technical and Vocational Education and Training (TVET), we will seek to reflect on these questions and come up with an analysis of the classical pathway of TVET teacher education in the country, which will later serve as a starting point in developing the first national Master Degree Study Programme. The issue of developing the teaching skills of engineers involved in the training of future professionals remains relevant at both national and regional level. Designing a Master's Programme, dedicated to the TVET teacher education, remains an imperative action at the national level. Along with the design aspects of the TVET Master's Programme, the paper analyses the key factors to be taken into account at the conceptualization stage.*

Cuvinte cheie: *educație și formare profesională tehnică (TVET), program de master pedagogie vocațională, strategii didactice.*

1. ÎNTRODUCERE

Instituțiile de învățământ profesional tehnic (ÎIPT) joacă un rol important în formarea muncitorilor calificați/tehnicienilor pentru economia națională a oricărei țări. Numărul de ÎIPT din Republica Moldova, la începutul anului de studii 2019/2020, potrivit „Raportului anual consolidat pentru anul 2020” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, a constituit 91 unități, inclusiv 13 centre de excelență (7 profil tehnic), 36 colegii (9 profil tehnic și 8 – parțial tehnic) și 42 școli profesionale. Activitatea educațională și de instruire din ÎIPT este asigurată de 3,9 mii de cadre didactice, inclusiv 91 de directori. Pentru a stabili cota programelor cu profil tehnic în sistemul VET, cel mai vorbitor este numărul de absolvenți care, conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS), pentru învățământul profesional tehnic secundar în anul 2019 a constituit cca 5,7 mii persoane. În același an de referință, numărul absolvenților din învățământul profesional tehnic au constituit 6,6 mii de persoane, ceea ce denotă că fiecare al treilea specialist a obținut calificarea în domeniul „07 – Inginerie, Tehnologii de prelucrare, Arhitectură și Construcții”. Este important de menționat că, din numărul total de absolvenți, cca 82% au obținut calificări în domeniul tehnic: inginerie și activități ingineresti – 37,9%; fabricație și prelucrări – 21%; arhitectură și construcții – 18,3%; servicii personale – 12%; servicii de transport – 4,9%. Drept urmare, cadrele didactice din ÎIPT, implicate în procesul de formare a

competențelor profesionale, trebuie să stăpânească abilități mult mai largi în comparație cu învățământul general, abilități care vin la frontiera domeniilor de formare profesională, necesare pentru a dezvolta și livra conținuturi educaționale de calitate și a crea un mediu armonios de învățare ce ar facilita procesul de învățare. Programele de master pentru domeniul științelor educației, existente la moment în Republica Moldova, dar și în apropiata vecinătate, sunt concepute pentru formarea specialiștilor de nivel 7 ISCED, orientați spre trei direcții prioritare:

- managementul educațional în învățământul general;
- instituții și contexte educaționale care au drept scop educația persoanele cu cerințe educaționale speciale;
- educație continuă și integrare socială.

Conform documentelor de politici educaționale, programele de master trebuie să fie receptive la cerințele pieței muncii și flexibile în raport cu schimbările din domeniul științific și profesional. Cu toate acestea, calificarea master în domeniul de formare profesională „0111 – Științe ale educației” (învățământ profesional tehnic) este una complementară, cu caracter general, orientată mai puțin spre formarea cadrelor didactice pentru VET. În acest context, în anul 2019 în Republica Moldova a apărut necesitatea conceperii unui program de master dedicat, focusat pe formarea competențelor pedagogice racordate la particularitățile activității cadrului didactic din VET. Această necesitate a fost profund conștientizată mai ales în contextul implementării învățământului dual în Republica Moldova, proces care a demarat la 1 septembrie 2014 în cadrul Proiectului „Promovarea Învățământului Profesional Tehnic pentru o Economie Verde”, finanțat de Ministerul Federal German pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (BMZ) și de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Tot în acest context trebuie menționat și Obiectivul specific nr. 5 din „Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional/tehnic pentru anii 2013-2020” (HG nr. 97 din 01.02.2013), unde se menționează sporirea calității corpului profesoral, inclusiv prin modernizarea formării profesionale inițiale și continue a cadrelor didactice pentru învățământul vocațional/tehnic.

2. PROFILUL CADRULUI DIDACTIC TVET

Termenul „pedagogie vocațională” are semnificații sau conotații diferite, care reflectă tradiții și influențe educaționale dintr-o zonă anume. Unele dintre aceste diferențe sunt dictate de cadrul legislativ și normativ din domeniul educației cu privire la organizarea sistemului de învățământ și înțelegerea rolului funcțional al cadrului didactic în pregătirea forței de muncă pentru economia națională (Cedefop, 2015).

Pentru a înțelege nevoile și cerințele cadrelor didactice din domeniul vocațional este necesar să se descrie această ocupație și, să se înțeleagă mai profund de ce sunt preocupați și ce responsabilități au la locul de muncă. Pe baza informațiilor limitate disponibile, menționând că nu există la moment în Republica Moldova un standard de calificare pentru această categorie distinctă de cadre didactice, se disting următoarele profiluri ocupaționale:

- profesori discipline de specialitate, care asigură predarea teoretică a disciplinelor tehnice în cadrul ÎİPT;

- maiștri-instructori, care asigură formarea competențelor practice în atelierul didactic în cadrul ÎÎPT;
- maiștri-instructori, care asigură formarea competențelor practice în cadrul companiilor partenere a programelor de formare prin învățământul dual;
- instructori și laboranți care lucrează în mediul academic ca asistenți pentru cadrele didactice;
- instructori și formatori în cadrul centrelor de formare continuă susținute de guverne și autorități publice, adesea cu un accent puternic pe incluziunea socială și competențele ocupaționale de bază;
- instructori și formatori care activează în cadrul organizațiilor patronale, cum ar fi camera de comerț sau centrele private de instruire pentru adulți, care se concentrează pe îmbunătățirea competențelor tehnice, digitale sau formarea abilităților de comunicare etc.

După cum se poate observa, această ocupație nu se asociază doar în instituțiile de învățământ profesional tehnic, ci din ce în ce mai mult și cu mediile de instruire a adulților, unde se abordează învățarea pe tot parcursul vieții. O modalitate logică de a distinge tipurile de sisteme de învățământ profesional tehnic ar fi analiza modului în care societățile organizează tranziția de la școală la muncă. Aceasta conduce la distincția a patru modele care pot fi găsite în organizarea învățământului vocațional din întreaga lume (Rauner, 1999; Brzinsky-Fay, 2007):

- ucenicia prin sistem dual, modelul German,
- învățământul vocațional bazat pe școală, modelul Francez,
- ucenicia la locul de muncă, modelul Japonez și
- formarea continuă până la integrarea deplină pe piața muncii, modelul SUA.

Având în vedere aceste patru modele de tranziție de la școală la muncă și cele șase profiluri ocupaționale introduse mai sus, avem deja 24 de profiluri diferite de profesori, formatori, lectori și instructori TVET. Realitatea globală este mult mai complexă. Ceea ce se poate observa este că, pe lângă statutul scăzut al ÎPT și al corpului profesoral didactic, situația la nivel global este puternic fragmentată, având în vedere numărul mare de profiluri și funcții diferite ale cadrelor didactice TVET. Aceste multiple date de intrare creează incertitudine care generează diferite trasee educaționale pentru această categorie de angajați, la fel și modalitățile prin care aceștia sunt recrutate de către angajatori.

3. PROGRAMUL DE MASTER PEDAGOGIE VOCAȚIONALĂ - INGINERIE ȘI FABRICAȚIE

Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) este preocupată de formarea cadrelor didactice TVET începând cu anul 2007, atunci când Fundația Servicii de Dezvoltare din Liechtenstein (LED) a inițiat proiectul *Consolidarea Sistemului de Educație Profesională Tehnică în Moldova* (CONSEPT). Pentru asigurarea reușitei proiectului CONSEPT, unul din obiectivele stabilite a fost formarea cadrelor didactice TVET, iar UTM, prin Centrul universitar de Formare Continuă, a avut misiunea asigurării serviciilor de formare continuă, servicii care continuă până în prezent. Aceste formări sunt focusate pe un program dedicat, care conține 4 module de instruire focusate pe strategiile de predare-învățare-evaluare, ce contribuie la formarea unui fundament solid pentru activitatea de cadru didactic TVET. Abordarea, conținutul și finalitatea

programului menționat a contribuit la o schimbare în învățământul profesional tehnic din Republica Moldova. După mai bine de 10 ani de la demararea proiectului CONCEPT, ÎIPT parteneri au făcut un salt calitativ enorm, iar azi la unele meserii din cadrul acestor instituții se înregistrează concurs la admitere. Totodată, UTM s-a poziționat ca un prestator de servicii educaționale cu impact pentru cadrele didactice TVET, conform „Studiul de referință privind capacitatea Centrelor de Excelență de realizare a funcțiilor în cadrul Învățământului Profesional Tehnic din Moldova (OEAD, 2021).

Instruirea prin intermediul programelor de formare profesională continuă rezolvă parțial problema, dar nu la nivel de sistem. Astfel, proiectul „Promovarea Învățământului Profesional Tehnic pentru o Economie Verde”, implementat de GIZ, a atestat o problemă majoră în asigurarea învățământului profesional tehnic prin învățământ dual, în mare parte cauzat de insuficienta pregătire a cadrelor didactice TVET. Prin urmare, reușita implementării învățământului dual va depinde în mare măsură de calitatea formării celor implicați în procesul didactic pe dimensiunea TVET. De această dată s-a pus problema dezvoltării unui program de master pentru formare inițială a cadrelor didactice TVET având la bază Planului-cadru internațional pentru un program de master în TVET, dezvoltat de UNESCO-UNEVOC. Abordarea interdisciplinară în formarea profesională a cadrelor didactice TVET, se bazează pe două fluxuri formative: pe de o parte, formarea profesională în domeniul de specialitate pe de altă parte, formarea profesională în domeniul pedagogic. Din aceste considerente, competențele profesionale se formează etapizat, parcurgând următoarele trasee de formare profesională: formarea profesională inițială în domeniul de specialitate și ulterior formarea inițială în domeniul educației prin programe de master; formarea inițială în domeniul de specialitate și ulterior achiziționarea competențelor în domeniul educației prin formare continuă.

Primul traseu profesional a fost elementul cheie care a stat la baza dezvoltării programului de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație*, fiind o premieră la nivel național, realizat în cadrul unui parteneriat inter universitar între Universitatea Tehnică a Moldova, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți și Otto-Von-Guericke University Magdeburg, Germania.

Programul de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație*, conceput și dezvoltat în perioada 2019-2021 în cadrul proiectului menționat, face parte din Domeniul de formare profesională *Științe ale Educației*, parte componentă a Domeniului general de studii cu aceeași denumire. Este un program de master de profesionalizare (nivelul 7 conform ISCED), cu durata studiilor de 2 ani (120 credite), destinat pregătirii cadrelor didactice TVET. Formarea cadrelor didactice este ajustată unui context formativ interdisciplinar, prin care se asigură, pe de o parte, pregătirea în domeniul de activitate profesională, pe de altă parte, în domeniul educației/pedagogic. Prin unitățile de curs incluse în programul de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație* (identice în proporție de circa 80% cu Planul-cadru UNESCO-UNEVOC) se vor oferi fundamente teoretice și aplicative în vederea inserției cu succes a absolvenților în câmpul muncii specific ÎIPT. În acest scop, în cadrul activităților de învățare sunt abordate teoriile și studiile de caz relevante pentru a înțelege specificul organizării și funcționării învățământului profesional tehnic și rolul acestora în pregătirea viitorilor muncitori/tehnicieni calificați. Studenții înscriși la

program vor învăța să îmbine armonios în procesul de studii instruirea practică cu cea teoretică, iar în cadrul stagiului de practică vor desfășura activități de cercetare și predare într-o instituție de învățământ cu profil tehnic. Astfel, absolventul programului va fi capabil să integreze eficient cunoștințele și abilitățile profesionale formate în cadrul unui program de licență din domeniul ingineriei cu cele din învățământul vocațional, pentru a asigura un demers didactic focusat pe atingerea rezultatelor învățării specificate în standardele de calificare și alte documente normative ce reglementează învățământul TVET.

Pe durata elaborării Planului de învățământ echipa de lucru a fost ghidată de mai mulți experți internaționali în domeniul învățământului vocațional de la Otto-von-Guericke-University Magdeburg, inclusiv participanți la elaborarea „International framework for master’s degree for TVET teachers and lecturers” (Hangzhou Declaration, 2004), UNESCO-UNEVOC. În cadrul Planului de învățământ elaborat se regăsesc atât unități de curs obligatorii (Program, 2021), cât și unități opționale și la liberă alegere, fapt care oferă posibilitatea conceperii propriului traseu de formare profesională, focusat pe nevoile formabilului.

UTM a semnat un acord de colaborare cu Otto-von-Guericke-University Magdeburg, Germania, care prevede activități comune care vor contribui la formarea cadrelor didactice TVET, având la bază Programul de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație*. Acest parteneriat permite integrarea programului în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA), iar studenților înmatriculați oferă posibilitatea să obțină titlul de Master în Științe ale Educației de nivel național oferit de UTM (universitate de origine) și un titlu echivalent de nivel european, oferit de universitatea Otto-von-Guericke-University Magdeburg (universitate parteneră).

Avantajele specifice calificării obținute în rezultatul absolvirii Programului de master elaborat se rezumă la formarea competențelor pedagogice orientate direct la specificul activității cadrului didactic TVET. Totodată, în cadrul acestui program de master vor fi formate suplimentar competențe manageriale care vor facilita transferul către o funcție de conducere în cadrul unei ÎLPT. Programul de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație* prin finalitățile de studii și competențele declarate permit absolvenților să continue studiile la un program de doctorat (ciclul III de studii) la specialitățile aferente domeniului Educație în orice universitate din țară sau peste hotarele ei în cadrul acordurilor de parteneriat existente.

4. CONCLUZII

În general, formare a cadrelor didactice TVET este mult mai complexă, comparativ cu formarea cadrelor didactice pentru învățământul general, condiționată de necesitatea integrării cunoștințelor din domeniul formării profesionale și domeniul educației, prin dezvoltarea suplimentară a abilităților pedagogice necesare pentru a ghida procesul de învățare și a dezvolta activități didactice orientate spre necesitățile formabilului axate pe schimbările dictate de piața muncii. Aceste obiective sunt realizate în mare parte în programul de master dedicat formării cadrelor didactice TVET care ține cont de specificul activității în cadrul instituțiilor de învățământ profesional tehnic, facilitând învățarea și dezvoltarea competențelor la frontiera domeniilor de formare având la bază Planul-cadru UNESCO-UNEVOC.

Programul de master *Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație*, asigurat de

UTM, are un plan de învățământ echilibrat, cu o abordare duală în formarea profesională, completat în egală măsură cu componenta pedagogică și componenta vocațională, rezultatul final fiind un cadru didactic TVET capabil să transmită cunoștințe și să faciliteze formarea abilităților practice eficiente.

5. REFERINȚE

1. CEDEFOP, *Vocational pedagogies and benefits for learners: practices and challenges in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop research paper; No 47. DOI: 10.2801/294434, 2015.
2. MCGRATH, S., MUDLER, M., PAPIER, J. and SUART, R. *Handbook of Vocational Education and Training*. Publisher: Springer, Cham, 2019. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94532-3>.
3. Program Pedagogie vocațională – Inginerie și fabricație: *Plan de învățământ*, UTM, Republica Moldova, 2021. <https://utm.md/procesul-de-studii/masterat/planuri-de-invatamant/>.
4. UNESCO, *International Workshop on Curriculum Development in Technical and Vocational Education*, Final Report. 3 September 1993, Turin, Italy, ED/93.C/20.
5. UNEVOC, *International Handbook of Education for the Changing World of Work*, Volume 3. Editors Rupert Maclean and David Wilson. Publisher: Springer, Dordrecht, 2009. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-5281-1>.
6. UNEVOC, *Innovating technical and vocational education and training: A framework for institutions*, 2020. https://unevoc.unesco.org/pub/innovating_tvet_framework.pdf
7. UNESCO-UNEVOC *Medium-Term Strategy for 2021–2023*. <https://unevoc.unesco.org/home/UNEVOC+Publications/lang=en/akt=detail/qs=6431>
8. ZHAO,Z., RAUNER, F. *Areas of Vocational Education*. Research. Publisher: Springer, Berlin, Heidelberg, 2014. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54224-4>
9. INDOITU, A., *Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional tehnic 2013-2020: Raport alternativ de dezvoltare*, Chișinău, 2019. http://ipv4.invento.md/assets/files/Docs/Final%20Raport_Evaluarea%20SDIVT_compressed.pdf
10. OEAD, *Studiul de referință privind capacitatea Centrelor de Excelență de realizare a funcțiilor în cadrul ÎPT din Moldova*. Proiectul COOP-NET „Rețelele de cooperare ale Centrelor de Excelență din Republica Moldova” pentru susținerea ÎPT”, 2021